

Corelația dintre dinamica cererii interne și a exportului

dr. Florin Marius PAVELESCU

Derularea, începând din anul 1990 a procesului de transformare a economiei românești în direcția implementării mecanismelor concurențiale, a avut puternice reverberații asupra raportului dintre cererea internă și export. Astfel, în 1990, an considerat de mulți analiști drept unul

al "socialismului descentralizat", s-a semnat o scădere cu circa 40% a exporturilor și o creștere cu peste 6% a cererii interne, susținută de o politică laxă în ceea ce privește câștigurile salariale. În aceste condiții, importurile au înregistrat o creștere de peste 18%.

Tabelul nr. 1

Dinamica PIB a cererii totale a exporturilor și a importurilor în perioada 1989 - 2002

Anul	PIB	Cererea totală	Exportul	Importul	Cererea internă
1989 - 1990	94,4	98,1	60,6	118,5	106,1
1990 - 1991	87,1	83,6	82,1	70,4	83,8
1991 - 1992	91,2	94,1	102,9	107,5	92,6
1992 - 1993	101,5	102,3	111,1	104,4	99,9
1993 - 1994	103,9	103,7	119,0	102,8	100,3
1994 - 1995	107,1	109,1	117,0	116,3	107,2
1995 - 1996	103,9	105,1	102,0	108,7	105,7
1996 - 1997	93,9	97,6	111,4	107,5	94,6
1997 - 1998	95,2	99,5	98,3	111,3	99,8
1998 - 1999	98,8	98,8	110,5	98,5	96,4
1999 - 2000	101,8	108,3	124,1	128,2	104,1
2000 - 2001	105,3	108,7	110,6	117,5	108,1
2001 - 2002	104,9	105,7	113,3	107,4	103,3
1989 - 1992	74,9	77,2	51,2	89,7	82,3
1992 - 1994	105,5	106,1	132,2	107,3	100,2
1994 - 1996	111,3	114,7	119,3	126,4	113,3
1996 - 1999	88,3	95,9	121,0	117,9	91,0
1999 - 2002	112,4	124,4	155,5	161,8	116,2
1989 - 1999	77,7	90,1	97,7	143,4	85,0
1989 - 2002	87,4	112,1	151,9	232,0	98,8

Calculat după Conturile Naționale 1996 - 1997 și 1997 - 1999 și V. Gaftea - Analiza structurii economiei românești cu ajutorul tabelelor input-output, teză de doctorat, INCE, București, 2003.

Respectivele evoluții au reflectat în mod indirect pierderea unor debușee externe, ca urmare a profundelor modificări ale mediului economic extern, dar și a unei accentuate erodări a competitivității produselor care în perioada economiei de comandă făceau obiectul exportului. Printre principalele cauze ale pierderii de competitivitate se pot aminti: creșterea brusă a costurilor factorilor de producție ca urmare a liberalizării prețurilor, precum și distrugerea într-o perioadă extrem de scurtă a capitalului organizațional al economiei de comandă fără ca instituțiile proprii economiei de piață să se fi putut crea și acționa centralizarea activității agenților economici.

Reducerea exporturilor a continuat și în anul următor - 1991 - într-o proporție (-17,9%) apropiată de cea a cererii interne (-16,2%). Reducerea considerabilă a veniturilor reale și intrarea economiei într-o recesiune de tip transformațional, au determinat o reducere cu circa 30% în termeni reali a valorii importurilor.

În 1992 se asistă la o ușoară creștere a exporturilor (29%), care este semnificativ mai mică decât cea a importurilor (47,5%), pe fondul continuării comprimării cererii interne.

Pe ansamblul perioadei 1989-1992 se observă o scădere aproape la jumătate a valorii exporturilor în termeni reali, cu circa 18% a cererii interne și cu circa 10% a importurilor.

După 1992, exporturile înregistrează creșteri în termeni reali în fiecare an, cu excepția anului 1998. Cererea internă a avut evoluții sinuoase, respectiv s-a menținut practic constantă în cursul anilor 1993 și 1994, a crescut cu circa 13% în perioada 1994-1996 și a cunoscut o reducere de 9% în intervalul 1996-1999. Importurile au înre-

gistrat sporuri în fiecare an, cu excepția anului 1999. Creșterea în termeni reali a importurilor a fost mai accentuată comparativ cu cea a exporturilor în anii 1996 și 1998. Cu toate că în majoritatea anilor perioadei analizate exporturile au sporit mai rapid decât importurile, totuși nu s-a putut recupera dezechilibrul dintre cele două activități ce compun comerțul exterior generat în cursul anului 1990.

În consecință, în 1999, la 10 ani după declanșarea procesului de reformă a economiei, exportul reprezenta 97,7% iar importul 143,4% din nivelurile consemnate în anul 1989. Este de notat că în termeni reali, în 1999 comparativ cu 1989 nivelul cererii interne era de 85%, cel al cererii totale de 90,1% iar cel al PIB de 77,7%.

Reluarea creșterii PIB începând cu anul 2002 a avut loc pe fondul unei sporiri în ritm susținut a schimburilor economice externe. Astfel, între 1999 și 2002 exportul se majorează cu 55,5% iar importul cu 61,8%. Acutizarea dezechilibrului balanței comerciale este în principal un rezultat al stimulării cererii interne în 2000 (an în care au avut loc alegeri locale și generale) și 2001 (primul an al unui nou ciclu electoral). În anul 2002 ritmul de creștere al cererii interne se moderează, atingând 3,3%, în timp ce ritmul de creștere al exportului (13,3%) este superior celui al importului (7,4%).

Dătele de mai sus reflectă o creștere a gradului de deschidere a economiei românești către fluxurile internaționale de bunuri și servicii. În funcție de conjunctura de pe piețele externe, de evoluția cererii interne, dar și de specificul etapelor de liberalizare a prețurilor, ponderea exportului în cererea totală a avut o evoluție sinuoasă (tabelul nr. 2). Astfel, după o scădere de peste 4 p.p. în anul 1990,

proportia exporturilor crește în cursul anilor 1991 și 1992. Scăderea ponderii componentei externe a cererii totale în anul 1993, pe fondul unei creșteri viguroase în termeni reali a exporturilor este paradoxală doar la prima vedere. De fapt, aceasta este un efect al desfășurării în respectivul an a unei etape importante a liberalizării prețurilor interne. După 1993, se înregistrează o creștere constantă a ponderii exportului în cererea totală care atinge 23,73% în anul 2000 (tabelul nr. 2). Excepția de la regulă o constituie anii 1996 și 1998, când expansiunea mai lentă și respectiv comprimarea mai puternică a exportului comparativ cu cererea inter-

nă, s-a produs o reducere a proporției exportului în cererea totală.

Înlăturarea restricțiilor deosebit de dure din calea importurilor, care au caracterizat ultimii ani ai economiei de comandă, corroborată cu puternicul boom al cererii interne și blocarea ofertei cererii naționale de bunuri și servicii, a determinat în cursul anului 1990 o creștere cu peste 5 p.p. a ponderii importurilor în totalul ofertei efective (egală cu cererea). Ulterior, proporția importurilor s-a menținut la peste 20%, cu excepția anului 1991. În timp se constată o tendință de creștere a gradului de penetrație a importurilor, care atinge 27,80% în anul 2000.

Tabelul nr. 2

Evoluția unor indicatori care caracterizează gradul de deschidere al economiei naționale în România în perioada 1989 - 2000

- % -

Anul	Pondere exporturi în cererea totală	Gradul de acoperire a importurilor prin exporturi	Pondere importuri în oferta totală
1989	17,67	115,00	15,36
1990	13,26	63,89	20,75
1991	14,48	81,73	17,72
1992	20,41	76,77	26,58
1993	17,98	82,24	21,87
1994	19,61	92,35	21,24
1995	20,73	83,15	24,93
1996	20,61	76,95	26,78
1997	21,42	80,51	26,60
1998	17,31	73,81	23,46
1999	21,09	85,29	24,73
2000	23,73	85,38	27,80

Calculat după Conturile Naționale 1989 – 1991; 1996 – 1997; 1997 – 1999 și Anuarul statistic al României 2002.

În perioada 1990 – 2000 sensul modificării ponderii importului este la fel cu cel al modificării ponderii exportului, cu excepția anilor 1991, 1996 și 1997.

Coeficientul de corelație dintre cele două ponderi aferent perioadei respective este de 67,87%, ceea ce arată o intensitate medie a legăturii dintre

ponderea exporturilor în totalul cererii și cea a importurilor în totalul ofertei. Ponderea medie a exportului a fost de 19,15%, iar cea a importului de 23,86%, coeficientul de variație fiind de 15,55% în cazul ponderii exportului și de 12,59% în cazul ponderii importului. Datele prezentate anterior relevă faptul că pe tot parcursul perioadei analizate, balanța comercială a fost deficitară și

că raportat la evoluția cererii și ofertei efective, exportul a avut un grad de instabilitate mai mare decât importul. În aceste condiții, gradul de acoperire a importurilor prin exporturi a fost subunitar, fiind cuprins de regulă între 76 și 86%.

Se poate afirma că începând din anul 1990, evoluția PIB are în România un caracter absorbant (caseta nr.1).

Caseta nr.1

Scurte considerații teoretico – metodologice privind caracterul modificării PIB-ului prin prisma echilibrului extern

Analiza dinamicii comerțului exterior și mai cu seamă a exporturilor, nu poate face abstracție de raporturile care se stabilesc între respectivele activități și producția națională, cuantificată cel mai adesea prin intermediul produsului intern brut (PIB). Reprezentând totalitatea valorii adăugate produse de o economie națională în decursul unei perioade de timp, de regulă un an, PIB-ul include și influența exercitată de comerțul exterior.

Dacă PIB se exprimă prin prisma cererii, se poate scrie:

$$\text{PIB} = C_f + \text{FBC} + (X - M) \text{ unde:}$$

C_f = consumul final

FBC = formarea brută a capitalului

X = exportul

M = importul

$C_p = C_p + C_{ag} + C_{ap}$

FBC = FBCF + VS

C_p = consumul populației

C_{ag} = consumul administrației publice

C_{ap} = consumul administrației private

FBCF = formarea brută a capitalului fix

VS = variația stocurilor

De asemenea PIB mai poate fi exprimat și:

$$\text{PIB} = AI + (X - M) \text{ unde:}$$

AI = absorbția (cererea) internă

$$AI = C_f + FBC$$

În aceste condiții, dinamica exporturilor este necesar să fie corelată nu numai cu dinamica PIB, ci și cu dinamica importurilor și cu dinamica cererii interne. În acest fel se poate determina caracterul evoluției PIB, respectiv: a) **absorbant de resurse externe**, dacă soldul balanței comerciale este negativ, cu alte cuvinte absorbția internă este mai mare decât producția națională și b) **economisitor de resurse externe** dacă soldul balanței comerciale este pozitiv.

Totodată, se poate defini și cererea totală (Dt) ca fiind suma dintre cererea internă și exporturi. ($Dt = AI + X$)

2. Contribuția exportului net la evoluția PIB

Caracterul absorbant al evoluției PIB pe parcursul perioadei analizate a avut intensități diferite, în funcție de starea de ansamblu a economiei (recesiune sau reluare a creșterii economice) sau/și de caracteristicile corelației dintre acumulare și consum.

Cele mai mari deficite ale balanței comerciale în raport cu PIB (peste 8%) se ating în anii 1990, 1992, 1996, 1998 și 2001 (tabelul nr. 3). Deficitele ale balanței comerciale de cel mult 5% din PIB sunt atinse în anii 1991, 1993, 1995 și 1999. Cu alte cuvinte, evoluția deficitului relativ al balanței comerciale nu este intens corelată cu dinamica PIB.

Astfel, intrarea economiei românești într-o primă recesiune transformațională a determinat înregistrarea unui deficit al balanței comerciale de 9,5%

din PIB, în condițiile în care raportul acumulare-consum exprimat prin ponderea formării brute de capital și respectiv a consumului final total a rămas practic constant (tabelul nr. 4). Este important de semnalat scăderea calității acumulării, fapt relevat de creșterea stocurilor de produse finite care a reprezentat 9,6% din cererea internă sau 10,5% din PIB.

În anul următor - 1991 - pe fondul accentuării scăderii PIB, deficitul relativ al balanței comerciale se reduce la 3,9%. Structura cererii interne se modifică de o manieră semnificativă. Ponderea formării brute de capital fix scade sub 14%, iar cea a creșterii stocurilor de produse finite atinge 13%. Respectivele evoluții reflectă în mod indirect un proces de ajustare a cererii interne la constrângerile externe, dar și manifestarea unei adaptabilități reduse a producătorilor la exigențele unui mediu economic deosebit de volatil.

Tabelul nr. 3

Ponderea în PIB a componentelor cererii interne în perioada 1989 - 2001

- % -

Anul	FBC d.c.	FBCF	Var. stoc	Consum d.c.	Consum pop.	Consum adție.	Total cerere internă
1989	26,8	29,9	-3,1	70,5	57,9	12,6	97,3
1990	30,3	19,8	10,5	79,2	65,0	14,2	109,5
1991	28,0	14,4	13,6	75,9	60,1	15,8	103,9
1992	31,4	19,2	12,2	77,0	62,2	14,8	108,4
1993	29,0	17,9	11,1	76,0	63,2	12,8	105,0
1994	24,8	20,3	4,5	77,3	63,2	14,1	102,1
1995	24,3	21,4	2,9	81,3	67,3	14,0	105,6
1996	25,9	23,0	2,9	82,5	69,0	13,5	108,4
1997	20,7	21,2	-0,5	86,4	73,6	12,8	107,1
1998	17,8	18,2	-0,4	90,3	83,2	7,1	108,0
1999	16,1	17,7	-1,6	88,8	83,1	5,7	104,8
2000	19,7	18,9	0,8	86,0	79,0	7,0	105,7
2001	21,9	19,0	2,9	86,2	79,9	6,3	108,1

Calculat după Raportul anual al BNR, 1998 și 2001.

Tabelul nr. 4
Structura cererii interne în România în perioada 1989 - 2001

- % -

Anul	FBC d.c.	FBCF	Var. stoc	Consum d.c.	Consum pop.	Consum adtie.	Total
1989	27,5	30,7	-3,2	72,5	59,5	13,0	100,0
1990	27,7	18,1	9,6	72,3	59,4	12,9	100,0
1991	26,9	13,9	13,0	73,1	57,8	15,3	100,0
1992	29,0	17,7	12,3	71,0	57,4	13,6	100,0
1993	27,6	17,0	10,6	72,4	60,2	12,2	100,0
1994	24,3	19,9	4,4	75,7	61,9	13,8	100,0
1995	23,0	20,3	2,7	77,0	63,7	13,3	100,0
1996	23,8	21,2	2,6	76,2	63,7	12,5	100,0
1997	19,3	19,8	-0,5	80,7	68,7	12,0	100,0
1998	16,5	16,9	-0,4	83,6	77,0	6,6	100,0
1999	15,4	16,9	-1,5	84,7	79,3	5,4	100,0
2000	18,6	17,9	0,7	81,4	74,7	6,7	100,0
2001	20,3	17,6	2,7	79,7	73,9	5,8	100,0

Calculat după Raportul anual al BNR, 1998 și 2001

În anul 1992, deficitul balanței comerciale se amplifică depășind 8% din PIB. Ponderea consumului total în totalul cererii interne se reduce mai cu seamă datorită comprimării mai puternice a consumului administrației publice și private. Concomitent, ponderea formării brute a capitalului a crescut la 29% datorită relansării într-o anumită măsură a proceselor investiționale.

Între 1992 și 1994 reluarea creșterii PIB s-a făcut în condițiile reducerii deficitului balanței comerciale, concomitent cu creșterea ponderii consumului în totalul cererii interne. Reducerea proporției formării brute a capitalului s-a datorat diminuării sensibile a ritmului de creștere a stocurilor de produse finite.

Accelerarea ritmului de creștere a PIB în perioada 1994–1996 a avut loc în condițiile creșterii deficitului balanței comerciale și a unei ușoare sporiri a consumului total. În cadrul consumului total s-a majorat ponderea consumului privat. Reducerea ponderii formării bru-

te a capitalului a fost o consecință a continuării procesului de domolire a creșterii stocurilor de produse finite. În schimb s-a majorat ponderea formării brute a capitalului fix.

În cursul recesiunii din perioada 1996–1999 s-a produs o continuă reducere a ponderii ambelor componente ale formării brute a capitalului în totalul cererii interne. Sporirea proporției consumului total s-a datorat în exclusivitate consumului privat. Deficitul balanței comerciale a avut o evoluție oscilantă. Astfel, în 1997, ca urmare a aplicării unor măsuri de sorginte neoclasică pentru accelerarea reajustărilor structurale, deficitul balanței comerciale s-a estompat.

În anul 1998, în condițiile accentuării stării de recesiune, se produce o majorare de 0,9 p.p. (de la 7,1% la 8% din PIB) a deficitului relativ al balanței comerciale.

În 1999 deficitul balanței comerciale se reduce, reflectând în mod indirect

atingerea obiectivelor principale ale procesului de reajustare structurale și implicit de asigurare a premselor pentru reluarea creșterii economice.

Expansiunea PIB în anii 2000 - 2001 a avut loc în condițiile majorării deficitului balanței comerciale, care a reprezentat 5,7% și respectiv 8,1% din PIB. Creșterea cererii interne a fost susținută mai cu seamă de formarea brută a capitalului, care și-a majorat ponderea la 18,6% în 2000 și 20,3% în 2001. De menționat că în sporirea ponderii formării brute a capitalului, rolul principal a revenit creșterii stocurilor de produse finite, fapt explicabil în bună măsură prin reluarea procesului de expansiune a PIB. Reducerea ponderii consumului final în totalul cererii interne a fost generată de expansiunea mai lentă a consumului populației.

Cuantificarea contribuției principalelor elemente la modificarea PIB în perioada 1989-2001 relevă existența mai multor tipuri de creștere economică abordate pe latura cererii. Astfel, comprimarea cu peste 25% a PIB în cursul recesiunii din 1989 - 1992 este datorată în proporție de 36% exporturilor nete, de 51% consumului final și de 13% formării brute a capitalului (tabelul nr. 5). Relansarea activității economice în perioada 1992-1994 a fost în mod esențial bazată pe exportul net, sporul generat de creșterea consumului final fiind anihilat de comprimarea în termeni reali a formării brute a capitalului.

Între 1994 și 1996 accelerarea ritmului de creștere a PIB s-a datorat expansiunii cererii interne. Mărirea deficitului balanței comerciale a făcut ca exporturile nete să apară ca un factor de frânare al expansiunii PIB.

În cursul recesiunii din 1996-1999 deficitul balanței comerciale a prezentat o tendință de reducere. Drept urmare, exporturile nete apar ca fiind un

factor de amortizare a comprimării PIB. Conform calculelor efectuate, impactul diminuării deficitului balanței comerciale a egalat în valoare absolută pe cel al scăderii consumului final. În mod implicit, scăderea nivelului PIB cu 11,7% a fost egală cu diminuarea formării brute a capitalului.

Creșterea PIB cu circa 7,2% între 1999 și 2001 a condus la o schimbare a rolurilor consumului final și exporturilor nete. Impactul celor doi factori a fost de sens contrar, dar apropiate în valoare absolută (+3,7% pentru consumul final și respectiv -3,9% pentru exportul net).

Pe ansamblul perioadei 1989-2001 scăderea cu 16,8% în termeni reali a PIB a fost datorată în proporție de peste 50% exporturilor nete. De asemenea, se observă că formarea brută de capital a fost cel de-al doilea factor care a contribuit la comprimarea nivelului PIB. Efectele de blocare a creșterii economice au fost distribuite inegal în cursul celor două cicluri recesiune - relansare din perioada analizată.

În intervalul 1989-1996, exporturile nete au contribuit cu 10,2% la scăderea PIB, în timp ce între 1996 și 2001 respectivul factor a avut o influență pozitivă la modificarea PIB.

Din cele arătate anterior reiese faptul că după ieșirea din recesiunea de tip transformațional din perioada 1989-1992, când exporturile nete au avut o contribuție majoră la scăderea PIB, reducerea deficitului balanței comerciale s-a făcut de regulă pe seama reducerii în termeni reali a formării brute a capitalului. Atunci când s-a încercat susținerea ritmului de creștere a PIB, prin impulsionarea cererii interne, atât în ceea ce privește formarea brută a capitalului cât și consumul final, s-a produs o creștere a deficitului balanței comerciale.

Tabelul nr. 5
Contribuția principalelor elemente ale cererii la modificarea PIB în
perioada 1989 - 2001

- % -

Perioada	ΔQ din care	ΔQ (FBC)	ΔQ (FBCF)	ΔQ (VS)	ΔQ (C) din care	ΔQ (CP)	ΔQ (C Ad.)	ΔQ (X net)
1989 - 1990	-5,6	+1,8	-10,9	+12,7	+4,3	+3,5	+0,8	-11,7
1990 - 1991	-12,9	-5,9	-7,2	+1,3	-13,1	-12,6	-0,5	+6,1
1991 - 1992	-8,8	+0,6	+3,1	-2,5	-5,7	-3,4	-2,3	-3,7
1992 - 1993	+1,5	-2,0	-1,0	-1,0	+0,1	+1,9	-1,8	+3,4
1993 - 1994	+3,9	-3,2	+3,2	-6,4	+4,3	+2,5	+1,8	+2,8
1994 - 1995	+7,1	+1,2	+2,6	-1,4	+9,8	+8,9	-0,9	-3,9
1995 - 1996	+3,9	+2,6	+2,5	+0,1	+4,5	+4,5	+0,0	-3,2
1996 - 1997	-6,1	-6,5	-3,1	-3,4	-1,5	+0,0	-1,5	+1,9
1997 - 1998	-4,8	-3,8	-3,9	+0,1	-0,4	+5,6	-6,0	-0,6
1998 - 1999	-1,2	-1,9	+0,7	-2,6	-2,6	-1,1	-1,5	+3,3
1999 - 2000	+1,8	+4,0	+1,5	+2,5	-1,2	-2,6	+1,4	-1,0
2000 - 2001	+5,3	+3,4	+1,1	+2,3	+4,8	+5,1	-0,3	-2,9
2001 - 2002								
1989 - 1992	-25,1	-3,3	-15,5	+12,2	-12,8	-11,3	-1,5	-9,0
1992 - 1994	+5,5	-5,3	+2,2	-7,5	+4,6	+4,5	+0,1	+6,2
1994 - 1996	+11,3	+4,0	+5,3	-1,3	+14,6	+13,7	+0,9	-7,3
1996 - 1999	-11,7	-11,7	-7,4	-4,3	-4,2	+4,3	-8,5	+4,2
1999 - 2001	+7,2	+7,4	+2,7	+4,7	+3,7	+2,6	+1,1	-3,9
1989 - 1996	-12,1	-4,0	-9,7	+5,7	+2,1	+2,8	-0,7	-10,2
1996 - 2001	-5,3	-5,2	-5,0	-0,2	-0,8	+6,7	-7,5	+0,7
1989 - 2001	-16,8	-8,6	-14,1	+5,5	-1,2	-8,6	-7,4	-9,4

Calculat după Raportul anual al BNR, 1998 și 2001.

În aprecierea implicațiilor pe care deficitul balanței comerciale le are asupra dezvoltării economiei, este necesar să se aibă în vedere structura respectivului deficit pe bunuri și servicii precum și corelația dintre soldul balanței comerciale și soldul contului curent. Datele statistice referitoare la perioada 1991-2001 relevă faptul că deficitul balanței comerciale, exprimat în miliarde dolari SUA s-a datorat în mod esențial devansării exportului de bunuri către importuri (tabelul nr. 6). Cele mai mari deficite ale balanței comerciale la capitolul "bunuri" (de

peste 2,4 miliarde dolari SUA) au fost consemnate în anii 1996, 1998 și 2001, în timp ce deficite mai mici de 1,4 miliarde dolari SUA au fost înregistrate în anii 1991, 1993, 1994 și 1999. Rezultă că deficitul balanței comerciale pe relația "bunuri" a tins să se accentueze atunci când expansiunea PIB s-a bazat pe stimularea cererii interne, sau în contextul adâncirii stării de recesiune. Pe de altă parte, ecartul dintre exportul și importul de bunuri s-a redus atunci când a existat un climat favorabil pentru exportul unor bunuri de nivel tehnologic mediu, sau au fost

efectuate ajustări semnificative ale cererii interne.

În ceea ce privește serviciile, se constată că deficitul balanței comerciale a avut o evoluție oscilantă între

1991 și 1994, urmată de o amplificare între 1995 și 1998. Începând cu anul 1999 se observă conturarea unei tendințe de scădere a deficitului balanței comerciale la acest capitol.

Tabelul nr. 6

**Evoluția soldului contului curent și a componentelor acestuia
în perioada 1991 - 2001**

mld. dolari USD

Anul	Sold cont curent	Sold balanță comercială total din care	Bunuri	Servicii	Venituri și transferuri curente
1991	-1,012	-1,245	-1,106	-0,139	+0,233
1992	-1,564	-1,588	-1,420	-0,168	+0,024
1993	-1,174	-1,243	-1,128	-0,115	+0,069
1994	-0,428	-0,582	-0,411	-0,171	+0,154
1995	-1,774	-1,902	-1,577	-0,325	+0,128
1996	-2,571	-2,855	-2,470	-0,385	+0,284
1997	-2,338	-2,595	-1,980	-0,615	+0,257
1998	-2,968	-3,279	-2,625	-0,654	+0,311
1999	-1,469	-1,684	-1,257	-0,427	+0,215
2000	-1,363	-1,937	-1,683	-0,254	+0,574
2001	-2,317	-3,178	-2,969	-0,209	+0,861

Sursa: Rapoartele anuale ale BNR, 1995, 1998 și 2001.

Deficitul balanței comerciale totale a fost cuprins între 0,582 și 3,279 miliarde dolari, fiind în fiecare an mai mare decât cel al contului curent. Este o consecință a faptului că soldul contului de venituri și transferuri curente a fost pozitiv. Respectivul excedent s-a cifrat în perioada 1991 - 1999 între 24 și 311 milioane dolari SUA.

Începând din anul 2000 se observă o creștere substanțială a excedentului contului de venituri și transferuri curente. Este în principal urmarea intensificării fenomenului de plecare la muncă în străinătate a unor cetăteni români și a repatrierii unei părți a câștigurilor salariale. Respectivele fluxuri financiare externe au un impact deloc neglijabil asupra balanței comerciale.

Pe termen scurt, se atenuează preșunile generate de existența deficitului balanței comerciale. Pe termen mediu însă, repatrierea câștigurilor salariale acționează ca un factor de stimulare a cererii interne și al importurilor. În aceste condiții, se tinde la menținerea sau chiar la accentuarea caracterului absorbant al evoluției PIB. Totodată, este deosebit de important să se determine dacă respectivul factor stimulează cu precădere consumul final sau formarea brută de capital. Din aceste motive, analiza relațiilor comerciale externe nu se poate mărgini doar la o abordare agregată la nivelul economiei naționale, ci trebuie să aibă în vedere și evoluțiile din cadrul ramurilor și interdependențele dintre acestea.

3. Modificări ale distribuției pe ramuri a relațiilor economice externe

În cursul anilor '90 ai secolului al XX-lea, succesiunea de șocuri generate de transformările operate în cadrul instituțional și de modificările apărute în mediul economic extern, a determinat profunde mutații ale contribuției ramu-

rilor economice la desfășurarea activității de comerț exterior. Astfel, în cursul anului 1990 scăderea exportului a fost mai accentuată în agricultură, industrie și servicii financiare și pentru întreprinderi, fapt ce a condus la scăderea ponderii respectivelor ramuri (tabelul nr. 7). Singura ramură a cărei pondere a crescut semnificativ a fost transporturile și comunicațiile.

Tabelul nr. 7

Structura pe ramuri economice a exportului în România în 1989 și 1990

Ramura	1989	1990	Diferență
A. Agricultură	1,2	0,8	-0,4
B. Industrie	92,3	83,7	-8,6
B1 Industria extractivă	20,0	14,9	-5,1
2. Cărbune, cocs
3. Titei, produse petroliere	19,9	14,8	-5,1
4. Gaze naturale
5. Mineruri feroase și neferoase
6. Mineruri pentru construcții
7. Alte mineruri	0,1	0,1	0,0
B2 Industria prelucrătoare din care:	72,2	68,7	-3,5
B2.1. Industria prod. bunuri de consum	26,7	23,4	-3,3
8. Produse alimentare, băuturi, tutun	4,8	0,6	-4,2
9. Textile, confectioni	9,5	11,3	+1,8
10. Pielărie, încăltăminte	2,4	2,9	+0,5
11. Lemn, mobilă, alte produse industriale	10,0	8,6	-1,4
B2.2. Industria prod. bunuri intermediare	24,4	22,2	-2,2
12. Celuloză și hârtie	0,6	0,4	-0,2
13. Edituri, poligrafie
14. Chimie, fibre sintetice	7,7	6,5	-1,2
15. Medicamente, detergenti, cosmetice	0,3	0,3	0,0
16. Cauciuc, materiale plastice	1,8	0,5	-1,3
17. Sticlă	0,6	0,8	+0,2
18. Materiale de construcții	1,2	3,0	+1,8
19. Metalurgie și siderurgie	12,2	10,7	-1,5
B2.3. Industria prod. bunuri de echipament	21,1	23,1	+2,0
20. Construcții de mașini	8,4	9,1	+0,7
21. Mașini și aparate de uz casnic	0,6	0,9	+0,3
22. Produse electrice și electronice	1,8	3,9	+2,1
23. Mijloace de transport	10,3	9,2	-1,1

Ramura	1989	1990	Diferență
B3 Energie, gaz, apă	0,1	0,1	0,0
C. Construcții	0,8	0,0	-0,8
D. Comerț, hoteluri și restaurante
26. Comerț
27. Hoteluri și restaurante, agenții de turism
E. Transporturi și comunicații	2,8	12,7	+9,9
28. Transporturi	2,6	12,0	-9,4
29. Comunicații	0,2	0,7	+0,5
F. Servicii financiare și pentru întreprindere	0,8	0,2	-0,6
30. Servicii finanțare - bancare	0,4	0,1	-0,3
31. Tranzații imobiliare
32. Servicii pentru întreprinderi	0,4	0,1	-0,3
G. Servicii sociale	...	0,3	+0,3
33. Administrație publică
34. Servicii colective, sociale, personale	...	0,3	+0,3
Corecție teritorială	2,1	2,3	+0,2
Total	100,0	100,0	0,0

Calculat după: CNS, Conturile Naționale 1989 – 1991.

Chiar dacă și-a redus ponderea cu mai mult de 8 p.p., industria a continuat să fie ramura cu o contribuție esențială (peste cinci săseimi) la derularea exporturilor. Comparativ cu anul anterior, în 1990 cele mai intense reduceri ale exporturilor au fost consemnate în industria produselor petroliere, industria alimentară, industria mobilei și a prelucrării lemnului, industria celulozei și hârtiei, industria chimică și a fișrelor sintetice, industria cauciucului și a maselor plastice, industria metalurgică și industria mijloacelor de transport.

Cresterea importurilor în anul 1990 a fost însoțită de modificări substantiale ale repartizării acestora pe ramuri. Astfel, s-a înregistrat o creștere a ponderei agriculturii și silviculturii, a transporturilor și comunicatiilor (tabelul nr. 8). În schimb, s-a redus ponderea industriei cu peste 6 p.p. Chiar și în aceste condiții, respectiva ramură a continuat să fie principalul "beneficiar" al importurilor, aici concentrându-se circa 92% din

valoarea bunurilor și serviciilor provenite din străinătate. Subramurile care au determinat reducerea ponderii industriei în totalul importurilor au fost: industria extractivă, industria bunurilor de echipament și producerea de utilități (energie, gaz, apă). Sporuri ale ponderilor, reflectând o creștere mai rapidă a importurilor, au fost caracteristice pentru industria producătoare de bunuri de consum și industria producătoare de bunuri intermediare.

Se reflectă în mod indirect efectul complex al ieșirii prin "explozie" din sistemul economiei de comandă. Astfel, renunțarea bruscă la protejarea activității marii majorități a subramurilor industriale a determinat o bruscă reducere a nivelului producției și investițiilor.

În aceste condiții, cererea pentru importuri generată de industria extractivă și industria producătoare de bunuri de echipament s-a redus sau a avut o creștere mai lentă decât media

nățională. În schimb, creșterea veniturilor reale ca urmare a unei politici salariale extrem de laxe, a acționat ca un puternic stimulent în creșterea accelerată a importurilor în subramurile producătoare de bunuri de consum.

Creșterea mai rapidă a ponderii industrii producătoare de bunuri inter-

mediare în totalul importurilor a reflectat faptul că asimilările și substituirile forțate din perioada economiei de comandă nu au putut asigura competitivitatea ofertei naționale în respectivul domeniu. Din acest motiv, în momentul deschiderii economiei, importul a crescut masiv.

Tabelul nr. 8

**Structura pe ramuri economice a importului
în România în 1989 și 1990**

- % -

Ramură	1989	1990	Diferență
A. Agricultură	1,0	5,1	+4,1
B. Industrie	98,2	91,9	-6,3
B1 Industria extractivă	47,2	37,2	-10,0
2. Cărbune, cocs	5,7	3,7	-2,0
3. Tăieri, produse petroliere	29,4	24,6	-4,8
4. Gaze naturale	7,1	5,2	-1,9
5. Minereuri feroase și neferoase	3,8	2,7	-1,1
6. Minereuri pentru construcții	0,1	0,1	0,0
7. Alte minereuri	1,1	0,9	-0,2
B2 Industria prelucrătoare din care:	48,8	53,1	+4,3
B2.1. Industria prod. bunuri de consum	9,9	14,9	+5,0
8. Produse alimentare, băuturi, tutun	6,1	11,3	+5,2
9. Textile, confeții	2,8	2,3	-0,5
10. Pielărie, încăltăminte	0,4	0,4	0,0
11. Lemn, mobilă, alte produse industriale	0,6	0,9	+0,3
B2.2. Industria prod. bunuri intermediare	13,7	14,9	+1,2
12. Celuloză și hârtie	0,6	0,4	-0,2
13. Edituri, poligrafie	0,1	0,1	0,0
14. Chimie, fibre sintetice	4,9	6,0	+1,1
15. Medicamente, detergenti, cosmetice	1,2	1,6	+0,4
16. Cauciuc, materiale plastice	0,3	0,3	0,0
17. Sticlă	0,1	0,1	0,0
18. Materiale de construcții	1,1	0,9	-0,2
19. Metalurgie și siderurgie	5,4	5,5	+0,1
B2.3. Industria prod. bunuri de echipament	25,2	23,3	-1,9
20. Construcții de mașini	13,3	10,2	-3,1
21. Mașini și aparate de uz casnic	0,1	0,3	+0,2
22. Produse electrice și electronice	5,7	6,6	+0,9
23. mijloace de transport	6,1	6,2	+0,1
B3 Energie, gaz, apă	2,2	1,6	-0,6
C. Construcții	0,1	...	-0,1

Ramura	1989	1990	Diferență
D. Comerț, hoteluri și restaurante
26. Comerț
27. Hoteluri și restaurante, agenții de turism
E. Transporturi și comunicații	...	1,1	+1,1
28. Transporturi	...	0,8	+0,8
29. Comunicații	...	0,3	+0,3
F. Servicii financiare și pentru întreprindere	0,1	0,1	0,0
30. Servicii financiar - bancare
31. Tranzacții imobiliare
32. Servicii pentru întreprinderi	0,1	0,1	0,0
G. Servicii sociale
33. Administrație publică
34. Servicii colective, sociale, personale
Corecție teritorială	0,6	1,8	+1,2
Total	100,0	100,0	0,0

Calculat după: CNS, Conturile Naționale 1989 - 1991.

Ulterior, aplicarea programului de reformă a condus la creșterea gradului de deschidere a economiei, fapt pus în evidență de conturarea unei tendințe de creștere atât a exportului cât și a importului. Pe ramuri însă, în funcție de pulsul conjuncturii sau acțiunea altor factori, s-au consemnat diferențieri sensibile pe ramuri ale ritmului de creștere a exportului. Astfel, între 1990 și 1992, în condițiile unui indice de 84,48%, pe ramuri acest indicator a fost cuprins între 20,61% (industria de mașini și aparatelor de uz casnic) și 782,0% (serviciile pentru întreprinderi). În perioada 1992-1994, pe fondul unei creșteri cu 32,2% a exportului pe ansamblul economiei, se poate vorbi de o "explozie" în cazul industriei minereurilor pentru construcție și de o "implozie" a exporturilor în cazul serviciilor pentru întreprinderi, indicii fiind de 2473,4% și respectiv de 27,01% (tabelul nr. 9).

Între 1994 și 1996, când exportul s-a majorat pe ansamblu cu 19,3%, se observă un *boom* al exportului de servicii pentru întreprinderi (o creștere de peste 15 ori) și o reducere de circa

37 ori a exportului industriei materialelor de construcții. În intervalul 1996-1999, pe fondul creșterii exporturilor totale cu 21%, cel mai ridicat indice a fost consemnat în industria minereurilor feroase și neferoase (2391,8%), iar cel mai scăzut în industria cocso-chimică (37%).

Pe ansamblul perioadei 1990-1999, creșteri de peste 4 ori a exportului au fost înregistrate în agricultură, industria alimentară, industria pielăriei și încălțăminte, industria editurilor și poligrafică, industria medicamentelor, producerea de utilități, construcțiile, serviciile pentru întreprinderi, servicii personale și sociale (tabelul nr. 10).

Reduceri în termeni reali ale exportului se pot observa în industria chimică, industria materialelor de construcții, industria mijloacelor de transport. Ca urmare a acestor evoluții repartizarea pe ramuri a exportului a suferit o serie de modificări semnificative. Astfel a crescut cu peste 3 p.p. ponderea agriculturii și cea a serviciilor pentru întreprinderi și s-a redus cu 6,5 p.p. ponderea transporturilor.

Tabelul nr. 9

**Dinamica exportului pe ramuri ale economiei în România
în perioada 1990 - 1999**

- % -

Ramura	1990-1992	1992-1994	1994-1996	1996-1999
1. Agricultura, silvicultura, expl. forestieră	300,8	139,43	230,08	136,69
2. Cărbune, cocs	...	136,10	184,96	37,04
3. Titei, produse petroliere	47,12	117,74	96,26	74,05
4. Gaze naturale
5. Mineruri feroase și neferoase	...	86,00	16,05	2391,79
6. Mineruri pentru construcții	100,0*	2473,40	2,70	145,73
7. Alte mineruri	178,50	63,39	167,38	82,63
8. Produse alimentare, băuturi, tutun	501,60	155,23	108,41	73,36
9. Textile, confectioni	81,50	215,21	119,62	146,42
10. Pielărie, încăltăminte	55,22	388,90	129,64	157,67
11. Lemn, mobilă, alte produse industriale	137,81	115,01	134,19	134,85
12. Celuloză și hârtie	70,60	234,51	136,62	100,93
13. Edituri, poligrafie	100,0	350,00	60,95	204,67
14. Chimie, fibre sintetice	90,2	99,77	150,39	70,33
15. Medicamente, detergenti, cosmetice	171,7	148,18	66,18	253,00
16. Cauciuc, materiale plastice	232,45	179,77	44,83	135,62
17. Sticlă	149,16	121,22	112,25	103,14
18. Materiale de construcții	51,88	99,83	139,12	109,55
19. Metalurgie și siderurgie	77,29	123,33	102,87	127,49
20. Construcții de mașini	100,32	85,95	112,47	113,78
21. Mașini și aparate de uz casnic	20,61	104,40	134,34	560,80
22. Produse electrice și electronice	41,08	244,97	118,68	262,35
23. Mijloace de transport	78,87	103,45	111,19	96,32
24. Energie electrică, termică, gaz, apă	...	33,96	615,80	929,30
25. Construcții	...	658,35	112,88	75,82
26. Comerț	110,73	...
27. Hoteluri și restaurante, agenții de turism
28. Transporturi	55,41	95,50	110,73	102,40
29. Comunicații	86,66	127,67	136,41	105,62
30. Servicii finanțiar - bancare	330,40	192,95	90,48	81,29
31. Tranzacții imobiliare
32. Servicii pentru întreprinderi	782,0	27,01	1522,36	195,57
33. Administrație publică
34. Servicii colective, sociale, personale	326,38	207,15	110,67	59,81
Corecție teritorială	171,20	152,70	113,03	47,05
Total	84,48	132,21	119,34	121,00

Calculat după: Conturile Naționale 1989 - 1999.

Tabelul nr. 10

**Dinamica și modificarea structurii pe ramuri economice a exportului în
România în perioada 1990 - 1999**

- % -

Ramura	Dinamica 1989-1999	Structura exportului		
		1990	1999	Diferență
A. Agricultură	1319,0	0,8	4,0	+3,2
B. Industrie		83,7	82,2	-1,5
B1 Industria extractivă		14,9	3,8	-11,1
2. Cărbune, cocs	93,2*
3. Titei, produse petroliere	39,5	14,8	3,4	-11,4
4. Gaze naturale	0,1	+0,1
5. Minereuri feroase și neferoase	330,1		0,2	+0,2
6. Minereuri pentru construcții	97,1*		...	
7. Alte minereuri	189,4	0,1	0,1	0,0
B2 Industria prelucrătoare din care:		68,7	77,5	+8,8
B2.1. Industria prod. bunuri de consum		23,4	40,8	+17,4
8. Produse alimentare, băuturi, tutun	619,2	0,6	1,6	+1,0
9. Textile, confectioni	307,2	11,3	21,9	+10,6
10. Pielărie, încăltăminte	439,0	2,9	7,4	+4,5
11. Lemn, mobilă, alte produse industriale	286,8	8,6	9,9	+1,3
B2.2. Industria prod. bunuri intermediare		22,2	20,1	-2,1
12. Celuloză și hârtie	228,3	0,4	0,4	0,0
13. Edituri, poligrafie	436,6	
14. Chimie, fibre sintetice	95,2	6,5	4,4	-2,1
15. Medicamente, detergenti, cosmetice	426,0	0,3	0,3	0,0
16. Cauciuc, materiale plastice	254,1	0,5	0,8	+0,3
17. Sticlă	209,3	0,8	0,9	+0,1
18. Materiale de construcții	78,9	3,0	1,3	-1,7
19. Metalurgie și siderurgie	125,0	10,7	12,0	+1,3
B2.3. Industria prod. bunuri de echipament		23,1	16,6	-6,5
20. Construcții de mașini	110,3	9,1	6,3	-2,8
21. Mașini și aparate de uz casnic	162,1	0,9	0,5	-0,4
22. Produse electrice și electronice	313,3	3,9	5,3	+1,4
23. mijloace de transport	87,4	9,2	4,5	-4,7
B3 Energie, gaz, apă	1943,4	0,1	0,9	+0,8
C. Construcții	563,5	0,0	0,4	+0,4
D. Comerț, hoteluri și restaurante		...	0,1	+0,1
26. Comerț

Ramura	Dinamica 1989-1999	Structura exportului		
		1990	1999	Diferență
27. Hoteluri și restaurante, agenții de turism	0,1	+0,1
E. Transporturi și comunicații		12,7	6,4	-6,3
28. Transporturi	60,0	12,0	5,5	-6,5
29. Comunicații	159,4	0,7	0,9	+0,2
F. Servicii financiare și pentru întreprindere		0,2	3,8	+3,6
30. Servicii finanțier - bancare	468,89	0,1	0,6	+0,5
31. Tranzacții imobiliare
32. Servicii pentru întreprinderi	6288,6	0,1	3,2	+3,1
G. Servicii sociale		0,3	0,6	+0,3
33. Administrație publică
34. Servicii colective, sociale, personale	447,5	0,3	0,6	+0,3
Corecție teritorială	139,0	2,3	2,4	+0,1
Total	161,3	100,0	100,0	0,0

* 1992 - 1999

Calculat după: INS, CNS, Conturile Naționale 1989 - 1991 și 1997 - 1999.

Industria a continuat să fie ramura de care depinde în mod esențial desfășurarea exportului, revenindu-i o pondere de peste 80%. Deși comparativ cu 1990 proporția industriei nu a descrescut decât cu 1,5 p.p. s-au produs importante mutații structurale în interiorul ramurii. Astfel s-a produs o scădere sensibilă (de peste 11 p.p.) a ponderii industriei de extracție și prelucrare a războinicului. Diminuări ale ponderilor s-au înregistrat și în subramurile producătoare de bunuri de echipament, cu excepția produselor electrice și electrocasnice, sau în subramuri producătoare de bunuri intermediare (industria de medicamente, detergenți și cosmetice, industria de materiale de construcții).

Industria producătoare de bunuri de consum și-a sporit ponderea cu peste 17 p.p. O contribuție însemnată la această evoluție au adus-o industria produselor textile și a confecțiilor

(+10,6 p.p.) și industria pielăriei și încălțăminte (+4,5 p.p.). În acest fel industria produselor textile și a confecțiilor asigura în 1999 peste o cincime din exportul României în timp ce contribuția industriei producătoare de bunuri de consum era de peste două cincimi. Faptul că industria producătoare de bunuri de consum caracterizată printr-un nivel tehnologic relativ redus deține un loc proeminent în desfășurarea exportului, constituie în mod indirect o reflectare a lipsei de competitivitate a agentilor economici din ramurile cu un nivel tehnologic mai înalt.

În literatura de specialitate se consideră în mod convențional că în industria prelucrătoare subramurile producătoare de bunuri de consum au un nivel tehnologic scăzut, subramurile producătoare de bunuri intermediare au un nivel tehnologic mediu, iar subramurile producătoare de bunuri de echipament au un nivel tehnologic ridicat.

Dinamica diferențiată a exportului pe ramuri a condus la modificări sensibile ale raportului dintre producția destinată exportului și producția destinată pieței interne (efortul de export). Pe ansamblul economiei, efortul de export a avut o creștere continuă pe tot parcursul perioadei 1990 - 1999, respectiv de la 6,9% la 14,4% (tabelul nr. 11). Tendințele ferme de creștere a valorii respectivului indicator s-au manifestat și în cazul agriculturii, industriei prelucrătoare cu excepția industriei alimentare și a industriei editurilor și poligrafiei, a producerii de utilități (energie, gaz, apă), serviciilor finanțier-bancare și celor destinate întreprinderilor.

Faptul că efortul de export a înregistrat creșteri semnificative în marea majoritate a ramurilor, arată că deschiderea economiei către fluxurile internaționale de bunuri și servicii a acționat cel puțin la prima vedere ca un factor de susținere a cererii finale în condițiile unei puternice restricționări ale acesteia, determinate de specificul proceselor de transformare a economiei.

În 1999, ultimul an pentru care am dispus de date statistice, raportul dintre producția destinată exportului și cea destinată pieței interne avea valori foarte dispersate. În industriile care dețin cele mai mari ponderi în totalul exportului (textile - confeții, pielărie - încăltăminte) producția destinată pieței externe o depășește pe cea destinată consumului intern. În raport cu media națională (14,4%) efortul de export este mai mare în majoritatea subramurilor industriei prelucrătoare și în serviciile pentru întreprinderi. Aparenta propensiune pentru un efort sporit de export al industriei prelucrătoare este un rezultat al acțiunii a două categorii de factori:

- creșterea exportului ca urmare a penetrării de noi piețe externe,

- de obicei de către produsele de joasă și medie tehnologie;
- diminuarea producției destinate consumului intern, datorată ajustărilor structurale operate în subramurile constructoare de mașini.

Chiar dacă în agricultură efortul la export era în 1999 de peste 5 ori mai ridicat decât în 1989, valoarea respectivului indicator se situa cu mult sub media națională. Niveluri scăzute ale efortului la export se înregistrau și în subramurile industriei extractive, în producerea de utilități (energie, gaz, apă), în telecomunicații și în servicii sociale și personale.

Datele prezentate anterior relevă o tendință de "specializare" a exportului românesc în zona ramurilor industriale producătoare de bunuri de consum. Respectiva evoluție este necesar să fie privită în mod nuanțat.

Pe de o parte, acest fapt este unul pozitiv, deoarece ar semnala o participare mai activă a țării noastre la circuitul economic internațional. Pentru atingerea respectivului obiectiv specializarea în fabricarea unor produse sau servicii cu un grad ridicat de competitivitate joacă un rol important.

Pe de altă parte, concentrarea exportului în ramuri cu un nivel tehnologic scăzut sau mediu este un reflex al existenței unor blocaje majore în assimilarea și apoi fabricarea în condiții de competitivitate a unor produse de înaltă tehnologie. De asemenea, este necesar să se țină seama că în ramurile cu un nivel tehnologic scăzut, raportul dintre valoarea adăugată și consumul de factori de producție este redus. O pondere foarte ridicată a bunurilor de consum în exporturi determină o slabă valorificare a diferitelor tipuri de capital de care dispune țara noastră.

În același timp, evoluția exporturilor pe ramuri economice este necesar să fie pusă în corelație cu dinamica importurilor. Pe parcursul perioadei 1990-1999

se poate observa o evoluție sinuoasă a importurilor, atât pe ansamblul economiei naționale, cât și la nivelul ramurilor.

Tabelul nr. 11

**Efortul la export pe ramuri ale economiei naționale
în anii 1989, 1990, 1992, 1994, 1996 și 1999**

- % -

Ramura	1989	1990	1992	1994	1996	1999
1. Agricultură, silvicultură, expl. forestieră	0,9	0,4	1,8	1,7	3,4	4,6
2. Cărbune, cocs	0,1	0,1	0,9	0,7	1,9	1,0
3. Titei, produse petroliere	36,4	23,2	24,4	22,4	19,5	13,7
4. Gaze naturale	5,0
5. Mineruri feroase și neferoase	...	0,2	...	1,9	0,3	7,1
6. Mineruri pentru construcții	0,9	25,2	1,1	2,3
7. Alte mineruri	11,5	11,5	33,6	21,4	24,8	27,5
8. Produse alimentare, băuturi, tutun	3,7	0,4	3,5	3,9	3,0	2,3
9. Textile, confectioni	13,3	14,0	24,8	57,6	62,6	124,4
10. Pielărie, încăltăminte	16,7	17,5	22,2	81,9	93,4	166,3
11. Lemn, mobilă, alte produse industriale	31,1	26,1	55,0	43,2	41,2	61,1
12. Celuloză și hârtie	7,3	4,3	5,3	11,7	13,1	14,7
13. Edituri, poligrafie	1,4	0,8	0,6	1,1	0,4	0,8
14. Chimie, fibre sintetice	19,4	15,0	27,7	28,0	39,2	37,7
15. Medicamente, detergenți, cosmetice	4,8	3,1	4,4	5,4	3,9	9,0
16. Cauciuc, materiale plastice	7,6	2,0	14,3	28,4	11,0	17,2
17. Sticlă	15,8	17,9	43,0	49,7	41,1	48,0
18. Materiale de construcții	4,3	10,5	9,6	9,2	12,6	15,0
19. Metalurgie și siderurgie	18,0	15,9	32,2	38,2	32,6	69,4
20. Construcții de mașini	7,0	7,4	23,2	18,4	20,3	36,7
21. Mașini și aparaté de uz casnic	16,9	22,6	5,4	6,7	5,1	38,4
22. Produse electrice și electronice	3,6	7,6	12,1	17,9	18,5	48,3
23. Mijloace de transport	23,7	23,3	30,3	31,9	23,6	30,9
24. Energie electrică, termică, gaz, apă	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	1,8
25. Construcții	0,9	...	0,3	1,1	1,0	1,0
26. Comerț
27. Hoteluri și restaurante, agenții de turism	0,5
28. Transporturi	5,2	20,3	19,1	16,3	17,1	13,0
29. Comunicații	4,2	11,7	14,0	9,4	8,0	4,9
30. Servicii financiar - bancare	3,5	0,7	3,2	5,3	6,4	5,9

Ramura	1989	1990	1992	1994	1996	1999
31. Tranzacții imobiliare
32. Servicii pentru întreprinderi	2,0	0,3	4,7	1,2	11,5	17,6
33. Administrație publică
34. Servicii colective, sociale, personale	...	0,5	2,3	3,0	2,7	1,2
Corecție teritorială
Total	8,0	6,9	11,0	12,4	12,7	14,4

Calculat după: Conturile Naționale 1989 - 1999

Între 1990 și 1992 se produce o scădere a importurilor cu circa 25%, datorită în principal unei puternice comprimări a cererii pentru produsele provenite din străinătate în agricultură, marea majoritate a subramurilor indus-

triei extractive, industria alimentară, industria chimică, industria de medicamente, totalitatea subramurilor industriei producătoare de bunuri de echipament, precum și în telecomunicații (tabelul nr. 12).

Tabelul nr. 12

**Dinamica importului pe ramuri ale economiei în România
în perioada 1990 - 1999**

- % -

Ramura	1990-1992	1992-1994	1994-1996	1996-1999
1. Agricultura, silvicultura, expl. forestieră	67,81	36,24	60,75	96,35
2. Cărbune, cocs	109,54	63,87	103,02	58,04
3. Tăieri, produse petroliere	61,45	102,35	91,82	59,87
4. Gaze naturale	80,33	81,03	144,85	40,24
5. Minereuri feroase și neferoase	22,02	140,46	96,57	73,64
6. Minereuri pentru construcții	700,00	93,09	48,00	84,32
7. Alte minereuri	16,50	112,10	179,53	63,94
8. Produse alimentare, băuturi, tutun	76,52	68,73	124,58	84,78
9. Textile, confectioni	270,33	126,24	154,56	186,38
10. Pielărie, încăltăminte	419,63	220,24	134,44	144,24
11. Lemn, mobilă, alte produse industriale	176,97	87,22	172,65	151,91
12. Celuloză și hârtie	158,24	184,51	172,95	126,96
13. Edituri, poligrafie	160,00	285,40	103,41	119,50
14. Chimie, fibre sintetice	59,39	123,86	174,86	110,44
15. Medicamente, detergenți, cosmetice	62,48	183,83	128,71	161,36
16. Cauciuc, materiale plastice	460,91	126,41	102,55	157,24
17. Sticlă	185,70	111,93	150,96	209,56
18. Materiale de construcții	50,25	124,02	173,82	132,75
19. Metalurgie și siderurgie	42,44	130,89	107,12	158,61

Ramura	1990-1992	1992-1994	1994-1996	1996-1999
20. Construcții de mașini	66,98	124,96	169,51	104,33
21. Mașini și aparate de uz casnic	27,77	377,16	224,74	110,06
22. Produse electrice și electronice	65,08	129,16	140,74	205,52
23. Mijloace de transport	52,43	111,75	96,12	132,42
24. Energie electrică, termică, gaz, apă	...	87,63	17,79	253,84
25. Construcții	...	210,43	120,76	60,75
26. Comerț
27. Hoteluri și restaurante, agenții de turism	...	420,53	56,26	130,73
28. Transporturi	163,16	80,74	131,38	55,07
29. Comunicații	66,70	68,72	224,87	115,57
30. Servicii finanțier - bancare	146,30	84,63
31. Tranzacții imobiliare
32. Servicii pentru întreprinderi	1171,2	29,69	318,33	189,62
33. Administrație publică
34. Servicii colective, sociale, personale	...	238,77	94,63	57,74
Corecție teritorială	114,7	129,56	118,81	41,25
Total	75,68	107,32	126,42	117,85

Calculat după: Conturile Naționale 1989 - 1999.

Creșteri ale importurilor cuprinse între 9% și 86% s-au înregistrat în industria cocso-chimică, industria mobilei, industria celulozei și hârtiei, industria editurilor, industria sticlei și în transporturi. Dinamici de peste 270% ale importurilor au fost caracteristice pentru industria materialelor de construcții (700%), industria de textile - confecții (270,3%), industria pielăriei și încălțăminte (460,9%) și serviciile pentru întreprinderi (1171,2%). Sporirea "explosivă" în cazul unor ramuri a importurilor în contextul unei reduceri accentuate a PIB, reflectă în mod indirect complexitatea procesului de transformare a economiei. În această perioadă, efectul de demonstrație în domeniul consumului amplificat de diferențierea de proporții a veniturilor, coexistă cu creșterea rapidă a cererii pentru importurile de completare, dato-

rată blocării relațiilor de cooperare dintre întreprinderi.

Între 1992-1994, creșterea importurilor (7%) poate fi apreciată ca fiind moderată, la nivelul economiei naționale. Pe ramuri, dinamica importurilor s-a diferențiat considerabil. Astfel, importurile au continuat să scadă în agricultură, în majoritatea subramurilor industrii extractive, în industria alimentară și în telecomunicații. De asemenea, s-au înregistrat scăderi ale importurilor după creșterile explosive din perioada anterioară, în industria materialelor de construcții, industria mobilei, transporturi și servicii pentru întreprinderi.

Creșteri ale importurilor mai mici de 40% s-au înregistrat în industria extractiei și prelucrării țățeiului, industria extractiei altor minereuri, industria de textile și confecții și majoritatea subra-

murilor industriei producătoare de bunuri intermediare și respectiv ale industriei producătoare de bunuri de echipament. Sporuri de 40% ale importurilor au fost consemnate în industria extractiei minereurilor feroase și neferoase, industria pielăriei și încăltămintei, industria celulozei și hârtiei, industria de medicamente, industria mașinilor și aparatelor de uz casnic, construcții, hoteluri-restaurante, servicii personale și sociale.

În intervalul 1994-1996 în condițiile unei creșteri de 26,4% la nivel național a importurilor, pe ramuri indicii au fost cuprinși între 48,0% și 179,5% în agricultură și industria extractivă, între 124,6% și 172,6% în industria producătoare de bunuri de consum, între 103,4% și 174,9% în industria producătoare de bunuri intermediare, între 96,1% și 224,7% în industria bunurilor de echipament și între 56,3% și 318,3% în sectorul de servicii.

În cursul recesiunii din perioada 1996-1999, importurile au crescut în medie cu 17,8%. Reducerile ale importurilor au avut loc în agricultură, totalitatea subramurilor industriei extractive, industria alimentară, construcții, transporturi și servicii personale și sociale. Creșterea importurilor a fost mai mare de 40% în industria de textile - confecții, industria pielăriei și încăltămintei, industria de medicamente, industria cauciucului și a maselor plastice, industria sticlei, industria metalurgică, industria produselor electrice și electronice, producerea de utilități (energie, gaz, apă) și servicii pentru întreprinderi.

Pe ansamblul perioadei 1990-1999 importurile au înregistrat o creștere de 21%. Pe ramuri, indicii importurilor au luat valori pe o plajă extrem de largă,

respectiv între 14,9% în agricultură și 2098,9% în servicii pentru întreprinderi (tabelul nr. 13). În industria extractivă, importurile s-au redus de peste 2,5 ori în toate subramurile, cu excepția industriei materialelor de construcții, unde volumul importurilor s-a majorat de peste 2,6 ori.

În cadrul fiecărei grupe de subramuri componente a industriei prelucrătoare, pot fi detectate puternice asimetrii ale dinamicii importurilor. Astfel, în grupa subramurilor producătoare de bunuri de consum, importurile au crescut de peste 9,5 ori, în industria de textile - confecții și industria pielăriei și încăltămintei, în timp ce în industria alimentară importurile s-au redus de circa 1,8 ori.

În industria producătoare de bunuri intermediare, indicii importurilor au fost cuprinși între 94,4% în industria metalurgică și 939,5% în industria cauciucului și maselor plastice. În industria chimică și industria materialelor de construcții, sporul a fost de circa 43%, în timp ce creșteri de peste 2,3 ori s-au înregistrat în industria editurilor, industria de medicamente și industria sticlei.

În industria producătoare de bunuri de echipament, importurile s-au redus cu circa o pătrime în industria mijloacelor de transport și au crescut de circa 2,5 ori în industria de mașini și aparate de uz casnic și industria produselor electrice și electronice.

Dinamicele diferențiate ale cererii pentru produsele și serviciile provenite din străinătate au determinat schimbări majore în structura pe ramură a importurilor. Astfel, a crescut cu peste 21% ponderea industriei prelucrătoare. Cea mai mare contribuție la această evoluție a avut-o industria producătoare de bunuri de consum (+12,3%).

Majoritatea ponderii industriei producătoare de bunuri intermediare a fost de 5,0% iar cea a industriei producătoare de bunuri de echipament de 2,3%.

În schimb, industria extractivă și-a redus ponderea cu peste 27%. Diminuări ale ponderii deținute în totalul importurilor au mai înregistrat agricultura (-4,0%) și producerea de utilități (-1,1%).

Construcțiile și-au sporit ponderea

cu circa 0,1% în timp ce sectorul de servicii și-a majorat proporția deținută în totalul importurilor cu 11,5%. Dinamica importurilor pe ramuri a fost sensibil diferențiată de cea a exporturilor. Din acest motiv gradul de acoperire a importurilor prin exporturi, respectiv raportul dintre exporturi și importuri s-a modificat la nivelul ramurilor într-o măsură cu mult mai mare decât variațiile înregistrate la nivel național.

Tabelul nr. 13

**Dinamica și modificarea structurii pe ramuri economice a importului
în România în perioada 1990 - 1999**

- % -

Ramura	Dinamica 1990-1992	Structura importului		
		1990	1999	Diferență
A. Agricultură	14,9	5,1	1,1	-4,0
B. Industrie		91,9	84,6	-7,3
B1 Industria extractivă		37,2	9,9	-27,3
2. Cărbune, cocs	41,8	3,7	1,2	-2,5
3. Tăieri, produse petroliere	34,6	24,6	5,4	-19,2
4. Gaze naturale	37,9	5,2	1,7	-3,5
5. Minereuri feroase și neferoase	22,0	2,7	1,2	-1,5
6. Minereuri pentru construcții	263,7	0,1	0,2	+0,1
7. Alte minereuri	21,2	0,9	0,2	-0,7
B2 Industria prelucrătoare din care:		53,1	74,2	+21,1
B2.1. Industria prod. bunuri de consum		14,9	27,2	+12,3
8. Produse alimentare, băuturi, tutun	55,5	11,3	5,3	-6,0
9. Textile, confectioni	983,1	2,3	15,4	+13,1
10. Pielărie, încăltăminte	959,9	0,4	3,9	+3,5
11. Lemn, mobilă, alte produse industriale	404,8	0,9	2,3	+1,4
B2.2. Industria prod. bunuri intermediare		14,9	19,9	+5,0
12. Celuloză și hârtie	641,1	0,4	1,7	+1,3
13. Edituri, poligrafie	564,3	0,1	0,4	+0,3
14. Chimie, fibre sintetice	142,1	6,0	6,2	+0,2
15. Medicamente, detergenti, cosmetice	238,5	1,6	3,3	+1,7
16. Cauciuc, materiale plastice	939,5	0,3	2,7	+2,4

Ramura	Dinamica 1990-1992	Structura importului		
		1990	1999	Diferență
17. Sticla	657,5	0,1	0,4	+0,3
18. Materiale de construcții	143,8	0,9	0,8	-0,1
19. Metalurgie și siderurgie	94,4	5,5	4,4	-1,1
B2.3. Industria prod. bunuri de echipament		23,3	27,1	+3,8
20. Construcții de mașini	148,0	10,2	10,5	+0,3
21. Mașini și aparate de uz casnic	259,1	0,3	0,3	0,0
22. Produse electrice și electronice	243,1	6,6	13,0	+6,4
23. mijloace de transport	74,6	6,2	3,3	-2,9
B3 Energie, gaz, apă	39,6*	1,6	0,5	-1,1
C. Construcții	154,4*	...	0,1	+0,1
D. Comerț, hoteluri și restaurante		...	1,2	+1,2
26. Comerț
27. Hoteluri și restaurante, agenții de turism	309,3*	...	1,2	+1,2
E. Transporturi și comunicații		1,1	5,9	+4,8
28. Transporturi	95,3	0,8	5,2	+4,4
29. Comunicații	119,1	0,3	0,7	+0,4
F. Servicii financiare și pentru întreprindere		0,1	4,6	+4,5
30. Servicii finanțier - bancare	0,8	+0,8
31. Tranzacții imobiliare
32. Servicii pentru întreprinderi	2098,9	0,1	3,8	+3,7
G. Servicii sociale		...	1,0	+1,0
33. Administrație publică
34. Servicii colective, sociale, personale	130,5*	...	1,0	+1,0
Corectie teritorială	72,8	1,8	1,5	-0,3
Total	121,0	100,0	100,0	0,0

Calculat după: INS, CNS, Conturile Naționale 1989 - 1991 și 1997 - 1999.

Valoarea maximă a respectivului indicator la nivelul ramurilor a fost în 1989 de 1834,4% (industria mobilei și a produselor din lemn), în 1990 de 984,6% (transporturi), în 1992 de 406,6% (transporturi), în 1994 de 589,3% (transporturi), în 1996 de 437,5% (transporturi), în 1999 de 338,4% (industria mobilei și a produselor din lemn).

Valoarea minimă a fost de 0,4% (industria cocso-chimică) în 1989, de

0,2% (industria cocso-chimică) în 1992, de 1,3% (energie, gaz, apă) în 1994, de 0,3% (industria minereurilor feroase și neferoase) în 1996 și de 3,4% (industria cocso-chimică) în 1999 (tabul nr. 14).

În 1989, excedentul balanței comerciale a fost asigurat de agricultură, industria producătoare de bunuri de consum (cu excepția industriei alimentare) și cea mai mare parte a subramurilor industriei producătoare de

bunuri intermediare. De asemenea, exporturile depășeau importurile în industria mijloacelor de transport, construcții, telecomunicații și servicii pentru întreprinderi.

Industria extractivă, cu excepția extracției și prelucrării țățeiului și producerea de utilități (energie, gaz, apă) erau caracterizate prin puternice dezechilibre între exporturi și importuri, gradul de acoperire a importurilor de către exporturi fiind mai mic de 15%. Deficite ale balanței comerciale accentuate existau în industria de medicamente și industria de produse electrice și electronice, unde gradul de acoperire a importurilor de către exporturi era de 30,1% și respectiv 36,2%, în timp ce în industria editurilor și poligrafiei și industria constructoare de mașini, raportul dintre exporturi și importuri era de 89,1% și respectiv 72,5%.

Distribuția pe ramuri a raportului dintre exporturi și importuri reflectă în mod direct unele dintre caracteristicile economiei românești din acea perioadă, respectiv:

- existența unei texturi industriale în care subramurile clasice erau relativ bine dezvoltate;
- rolul important deținut de agricultură în susținerea exportului;
- manifestarea unor blocaje în dezvoltarea și creșterea competitivității ramurilor caracterizate printr-un grad ridicat al complexității și nivelului tehnologic;
- desfășurarea activității economice în condiții de semiautarhie.

Șocurile externe care s-au succedat pe parcursul anilor '90 ai secolului al XX-lea și vitezele diferite de reajustare structurală ale ramurilor, au determinat o mare varietate a evoluției valorii gradului de acoperire a importului prin exporturi.

Astfel, în anul 1990 raportul dintre exporturi și importuri se diminuează sensibil în toate ramurile. Cea mai dramatică evoluție se produce în agricultură, ramură care devine din una caracterizată, în mod tradițional prin excedente, una unde deficitul balanței comerciale atinge proporții considerabile.

Tabelul nr. 14

Rata de acoperire a importurilor de exporturi pe ramuri ale economiei naționale în anii 1989, 1990, 1992, 1994, 1996 și 1999

- % -

Ramura	1989	1990	1992	1994	1996	1999
1. Agricultura, silvicultura, expl. forestieră	133,5	9,9	34,1	113,2	289,9	277,1
2. Cărbune, cocs	0,4	0,2	1,5	2,6	5,9	3,4
3. Țăței, produse petroliere	77,8	38,5	48,8	49,2	42,1	49,6
4. Gaze naturale	4,6
5. Minereuri feroase și neferoase	...	0,3	...	2,9	0,3	12,5
6. Minereuri pentru construcții	1,6	1,0	2,4	85,6	4,1	8,2
7. Alte minereuri	12,7	7,6	79,4	42,8	35,4	45,6
8. Produse alimentare, băuturi, tutun	91,2	3,4	25,1	47,3	34,2	24,3
9. Textile, confecții	382,6	307,1	80,3	144,6	122,8	114,1
10. Pielărie, încăltăminte	672,4	448,7	86,1	162,0	149,2	151,2
11. Lemn, mobilă, alte produse industriale	1834,4	615,5	362,4	521,7	334,5	338,4

Ramura	1989	1990	1992	1994	1996	1999
12. Celuloză și hârtie	122,5	63,4	30,0	32,2	24,9	21,2
13. Edituri, poligrafie	89,1	34,7	8,3	7,3	3,9	6,7
14. Chimie, fibre sintetice	179,9	69,5	123,7	119,7	95,1	57,0
15. Medicamente, detergenți, cosmetice	30,1	10,2	18,1	14,1	5,4	7,3
16. Cauciuc, materiale plastice	773,1	95,5	50,7	63,1	26,3	23,9
17. Sticlă	597,4	500,9	380,5	386,0	243,1	156,3
18. Materiale de construcții	128,9	214,6	222,9	167,9	113,1	122,0
19. Metalurgie și siderurgie	260,1	123,9	306,3	309,1	226,7	216,1
20. Construcții de mașini	72,5	56,9	90,4	59,4	33,6	47,7
21. Mașini și aparate de uz casnic	568,1	229,2	121,4	35,7	20,3	118,4
22. Produse electrice și electronice	36,2	37,7	20,0	33,3	22,9	32,2
23. Mijloace de transport	194,6	95,5	138,0	17,7	104,5	108,2
24. Energie electrică, termică, gaz, apă	3,4	3,6	3,7	1,3	33,0	135,5
25. Construcții	1648,5	...	117,6	348,4	242,9	268,6
26. Comerț
27. Hoteluri și restaurante, agenții de turism	5,5
28. Transporturi	...	984,6	406,6	589,3	437,5	83,8
29. Comunicații	868,2	179,4	189,5	403,0	246,5	111,3
30. Servicii finanțier - bancare	179,1	136,0	58,6
31. Tranzacții imobiliare
32. Servicii pentru întreprinderi	497,4	56,6	29,3	26,9	76,1	67,0
33. Administrație publică
34. Servicii colective, sociale, personale	49,4	38,0	39,8	46,3
Corecție teritorială	399,4	83,2	...	130,3	117,7	126,2
Total	115,6	63,9	76,8	92,3	77,0	85,3

Calculat după: Conturile Naționale 1989 - 1999.

De asemenea, deficite ale balanței comerciale apar și în alte ramuri unde anterior exporturile depășeau importurile, respectiv industria celulozei și hârtiei, industria chimică și a fibrelor sintetice, industria mijloacelor de transport. Excepția de la regulă apare în industria materialelor de construcții, industria produselor electrice și electronice, producerea de utilități și serviciile pentru întreprinderi unde raportul dintre exporturi și importuri crește.

Pe parcursul anilor '90, în ramurile unde inițial se manifestau deficite ale balanței comerciale, gradul de acoperire a importului prin exporturi a avut mai multe tipuri de evoluție:

- a) o tendință de creștere constantă în agricultură și producerea de utilități (energie, gaz, apă). Este de notat că valoarea respectivelui indicator depășește pragul de 100% în anul 1994, iar în anul 1999 este superioară nivelului din 1989. În producerea de utili-

- tăți în 1999 exporturile depășesc importurile cu peste 35%.
- b) o tendință de creștere sinuoasă în industria extractivă, industria alimentară, industria mijloacelor de transport și servicii pentru întreprinderi.
 - c) o tendință de diminuare constantă în industria celulozei și hârtiei, industria editurilor și poligrafiei.
 - d) o tendință de diminuare marcată de sinuozități în industria chimică și a fibrelor sintetice, industria de medicamente, industria construcțiilor de mașini, industria produselor electrice și electronice, servicii sociale și personale.

În cadrul ramurilor care în 1990 se consemna un excedent al balanței comerciale, doar industria metalurgică a înregistrat o creștere nu lipsită de sinuozități a gradului de acoperire a importurilor prin exporturi. În celelalte ramuri, raportul dintre exporturi și importuri s-a deteriorat în mod constant. Cea mai puternică diminuare a respectivului indicator se constată în transporturi, ramură care ajunge în 1999, datorită unui climat puternic recesionist, să fie caracterizată prin-

tr-un deficit al balanței comerciale.

Cauza acestei evoluții este creșterea ratei de penetrare a importului definită ca raport între valoarea importurilor și oferta națională de produse și/sau servicii destinață pieței interne, mai ales în ramurile care în mod tradițional înregistrează excedente ale balanței comerciale. Spre exemplu, valoarea indicatorului menționat anterior a crescut de la 3,8% în anul 1989 la 128,9% în anul 1999 în industria de textile - confecții și de la 2,9% în 1989 la 251,6% în 1999 în industria pielăriei și încăltăminte (tabelul nr. 15). Se reflectă astfel faptul că expansiunea exportului s-a bazat pe extinderea lohn-ului. Desigur că respectiva soluție a fost cea mai facilă în contextul unui climat economic turbulent. Ea a permis pe termen scurt, atenuarea impactului negativ generat de blocajul financiar și distorsiunile din relațiile de cooperare dintre agenții economici. Dar, pe termen lung, această practică a avut repercusiuni profund negative. Importul masiv de materii prime și materiale auxiliare a generat o "asfixiere" a activității firmelor din amontele respectivelor ramuri, contribuind în mod indirect la rarefierea texturii industriei naționale.

Tabelul nr. 15

Rata de penetrare a importurilor pe ramuri ale economiei naționale în anii 1989, 1990, 1992, 1994, 1996 și 1999

- % -

Ramura	1989	1990	1992	1994	1996	1999
1. Agricultura, silvicultura, expl. forestieră	0,7	3,6	5,0	1,5	1,2	1,7
2. Cărbune, cocs	24,5	30,6	36,6	21,9	24,3	23,2
3. Tîtei, produse petroliere	42,3	44,0	39,8	37,0	37,6	24,2
4. Gaze naturale	62,8	53,5	74,8	71,3	82,9	53,4
5. Minereuri feroase și neferoase	20,3	37,8	24,1	39,6	50,3	37,8
6. Minereuri pentru construcții	1,7	2,7	26,3	28,3	21,7	22,1
7. Alte minereuri	49,0	62,9	38,4	38,9	48,2	45,3

Ramura	1989	1990	1992	1994	1996	1999
8. Produse alimentare, băuturi, tutun	4,1	10,2	12,5	8,0	8,3	8,8
9. Textile, confectioni	3,8	5,0	28,1	48,4	55,7	128,9
10. Pielărie, încăltăminte	2,9	4,5	24,3	73,7	88,0	251,6
11. Lemn, mobilă, alte produse industriale	2,4	5,4	24,8	12,7	17,2	31,7
12. Celuloză și hârtie	6,0	6,6	15,7	29,2	37,1	44,7
13. Edituri, poligrafie	1,5	2,3	7,1	13,2	9,8	10,6
14. Chimie, fibre sintetice	11,8	20,3	23,4	24,5	39,7	51,5
15. Medicamente, detergenti, cosmetice	14,3	24,0	20,2	28,8	42,0	57,6
16. Cauciuc, materiale plastice	1,1	2,1	24,4	38,6	31,4	46,5
17. Sticlă	3,0	4,2	16,3	20,4	22,1	37,1
18. Materiale de construcții	3,4	5,2	4,5	5,7	11,3	12,7
19. Metalurgie și siderurgie	7,8	13,3	13,4	16,7	17,5	51,3
20. Construcții de mașini	9,4	12,2	24,8	27,5	42,5	54,9
21. Mașini și aparate de uz casnic	3,4	11,3	4,5	16,8	20,7	34,5
22. Produse electrice și electronice	9,4	17,9	39,5	39,6	48,7	74,4
23. Mijloace de transport	13,7	24,1	23,7	28,5	22,4	29,2
24. Energie electrică, termică, gaz, apă	3,3	3,1	3,3	3,7	0,9	1,4
25. Construcții	0,1	...	0,3	0,3	0,4	0,4
26. Comerț
27. Hoteluri și restaurante, agenții de turism	2,3	9,9	4,3	8,0
28. Transporturi	...	2,5	5,5	3,2	4,5	15,1
29. Telecomunicații	0,5	6,9	7,9	2,5	3,4	4,4
30. Servicii finanțier - bancare	3,0	4,8	9,6
31. Tranzacții imobiliare
32. Servicii pentru întreprinderi	0,4	0,5	14,5	4,4	14,6	24,2
33. Administrație publică
34. Servicii colective, sociale, personale	4,5	7,5	6,5	2,7
Corecție teritorială	-33,4	595,0	...	-329,7	-566,0	-381,8
Total	7,1	10,3	13,7	12,7	15,8	16,5

Calculat după: Conturile Naționale 1989 - 1999.

Și în celelalte subramuri ale industriei prelucrătoare rata de penetrare a importurilor a crescut considerabil, fără însă a depășit în 1999 valoarea de 74,4% (industria produselor electrice și electronice). Niveluri relativ ridicate (de peste 40%) ale respectivului indicator se întâlnesc în industria celulozei și hârtiei, industria chimică, industria de medicamente, industria de cauciuc și mase plastice, industria metalurgică, industria construcțiilor de mașini. Niveluri cuprinse

între 29% și 38% erau specifice industriei de lemn - mobilă, industriei sticlei și industriei de aparate de uz casnic. Cele mai scăzute rate de penetrare a importului în industria prelucrătoare se întâlnesc în industria alimentară (8,8%), industria editurilor și poligrafiei (10,6%) și industria materialelor de construcții (12,7%).

Gradul de penetrare al importurilor crește o dată cu creșterea nivelului tehnic al ramurilor. Astfel, în 1989, gradul de penetrare al importurilor era

de 2,97% în industria producătoare de bunuri de consum, de 5,89% în industria producătoare de bunuri intermediiare, de 8,88% în industria producătoare de bunuri de echipament. Zece ani mai târziu, în 1999, valoarea respectivului indicator se majorase la 17,83% în industria bunurilor de consum, la 26,46% în industria bunurilor intermediare și la 36,91% în industria bunurilor de echipament.

Datorită reducerii nivelului general al productivității dar și al creșterii importurilor, în subramurile industriei prelucrătoare (industria extractivă) gradul de penetrare al importurilor s-a redus în extracția cărbunelui și industria extractiei și prelucrării țățeiului, industria extractiei gazelor naturale și industria extractiei altor minereuri și a sporit în industria extractiei minereurilor feroase, industria extractiei minereurilor pentru construcții.

În producerea de utilități (energie, gaz, apă) gradul de penetrare al importurilor a avut o evoluție sinuoasă dar situându-se în permanență sub nivelul mediei naționale.

În sectorul de servicii s-a conturat o tendință de creștere a gradului de penetrare a importurilor în toate ramurile componente, cu excepția serviciilor sociale și personale, dar punctată de numeroase sinuozități.

4. Efectele de antrenare ale activității de comerț exterior

Creșterea gradului de penetrare a importurilor are efecte notabile asupra desfășurării activității economice, nu numai în ceea ce privește relațiile dintre diferitele componente ale ofertei, ci și asupra efectelor de antrenare generate de legăturile dintre ramuri.

Este bine cunoscut faptul că importurile acionează ca un "impozit" asupra locurilor de muncă¹ și al posibilităților de expansiune a producției naționale de bunuri și servicii. Desigur că în condițiile economiei din zilele noastre, importurile nu pot și nici nu trebuie să fie complet eliminate. Înclinația spre autarchie într-o lume tot mai interdependentă și marcată de un accentuat dinamism tehnologic, ar însemna în cele din urmă o autocondamnare la ineficiență structurală și la o perpetuare a decalajelor față de țările dezvoltate. Ceea ce se impune din punct de vedere analitic este o separare a importurilor în două mari categorii, respectiv:

- a) **importuri necompetitive**, reprezentând produse și servicii absolut necesare pentru desfășurarea normală a activității economice și sociale, dar care nu pot fi realizate de agenții economici autohtoni;
- b) **importuri competitive**, care includ produse și servicii achiziționate din diferite motive din străinătate, dar pentru care există capacitate de producție în țară, iar nivelul calitativ și al prețurilor ofertei naționale sunt apropiate de cele existente pe plan internațional.

În practică însă, identificarea celor două tipuri de importuri este dificilă. Din acest motiv, în desfășurarea analizei vom recurge la criterii cu grad relativ ridicat de convenționalitate. Astfel, vom considera că în anul 1989 date fiind condițiile de semiautarhie în care se

¹ Acest lucru este demonstrat din punct de vedere matematic (modelul input - output) în lucrarea F. M. Pavelescu, Progresul tehnologic și ocuparea forței de muncă, Editura IRRI, București, 1997.

desfășura activitatea economică, întregul import poate fi considerat ca fiind necompetitiv. Un deceniu mai târziu, se poate aprecia că există atât import competitiv cât și import necompetitiv. Importul necompetitiv a fost estimat pe baza diferenței dintre ponderea importului în total resurse din 1999 și cea din 1989. Dacă diferența este negativă, se acceptă ipoteza că în 1999 în respectiva activitate nu există import competitiv. Dacă diferența este pozitivă, se apreciază că o treime din aceasta reprezintă import necompetitiv în activitățile tradiționale¹ cu un nivel tehnologic scăzut și mediu și o jumătate în activitățile noi și / sau cu un nivel tehnologic ridicat².

Acceptarea ipotezei menționate anterior conduce la estimarea pentru anul 1999 a unor ponderi ale importului necompetitiv în totalul resurselor utilizate, cuprinse între 0,95% în agricultură și 22,90% în industria producătoare de bunuri de echipament (tabelul nr. 16). Valori ale respectivului indicator mai mici de 8% se întâlneau în agricultură, industria producătoare de bunuri de consum, producerea de utilități (energie, gaz, apă), construcții și servicii. În industria producătoare de bunuri intermediare, ponderea importului necompetitiv era de 12,75% iar în industria extractivă de 20,65%.

Importul competitiv era absent în industria extractivă și producerea de

utilități (energie, gaz, apă). Valoarea importului competitiv apare ca fiind mai mică decât cea a importului necompetitiv în agricultură, industria de bunuri de echipament, transporturi-comunicații și servicii financiare și pentru întreprinderi.

Determinarea intensității efectelor de antrenare pe care diferențele elemente ale cererii, deci și exportul, le induc în desfășurarea activității economice, se realizează cu ajutorul multiplicatorului tabelului input-output (balanța legăturilor între ramuri).

Respectivii multiplicatori se calculează în două variante, pornindu-se de la inversa matricii lui Leontief:

- a) **multiplicatorii în amonte**, avându-se în vedere coeficienții tehnologici și reprezintă efectul pe care creșterea cu o unitate a valorii adăugate într-o ramură îl are asupra unui anumit tip de cerere pe ansamblul economiei;
- b) **multiplicatorii în aval**, care reflectă efectul pe care un impuls unitar al cererii finale îl are asupra activității economice dintr-o anumită ramură.

În cazul multiplicatorilor în amonte se pot deosebi trei situații:

1. multiplicatorii în amonte ai cererii totale;
2. multiplicatorii în amonte ai cererii interne și importurilor necompetitive;
3. multiplicatorii în amonte ai cererii interne.

Cele trei variante ale multiplicatorilor în amonte, privite în sistem, reflectă atât efectele de antrenare ale creșterii cu o unitate a valorii adăugate dintr-o ramură, cât și impactul negativ al creșterii gradului de penetrare al importurilor.

¹ Agricultură, industrie extractivă, industria producătoare de bunuri de consum, industria producătoare de bunuri intermediare, construcții, comerț - hoteluri - restaurante.

² Industria producătoare de bunuri de echipament, producerea de utilități (energie, gaz, apă), transporturi - comunicații, servicii financiare și servicii pentru întreprindere, servicii sociale.

Tabelul nr. 16

**Estimarea importului competitiv și necompetitiv pe ramuri
în anul 1999 comparativ cu 1989**

- % -

Ramura	Ponderea importului în total resurse		Coeficientul importului	
	1989	1999	Necompetitiv	Competitiv
1. Agricultură	0,64598	1,55910	0,95035	0,60875
2. Industria extractivă	28,11644	20,64639	20,64639	0,00000
3. Ind. prod. bunuri de consum tradiționale	2,96356	17,83714	7,92142	9,91572
4. Ind. prod. bunuri intermediare	5,89172	26,46135	12,74826	13,71309
5. Ind. prod. bunuri de echipament	8,87516	36,91138	22,89327	14,01811
6. Energie, gaz, apă	3,22198	1,27052	1,27052	0,00000
7. Construcții	0,05396	0,35081	0,15291	0,19790
8. Comerț-hoteluri-restaurante	0,00000	0,33568	0,11189	0,22379
9. Transporturi - comunicații	0,00044	11,81556	5,9080	5,90756
10. Servicii financiare și ptr. întreprinderi	0,19310	7,40385	3,798475	3,605375
11. Servicii sociale	0,00000	1,96736	0,98368	0,98368

Calculat după Conturile Naționale, 1989 - 1991 și 1997 - 1999.

Tabelul nr. 17

Valori ale multiplicatorilor în amonte pe ramuri în anul 1999

-% -

Ramura	MamCT		MamCII ^{Nc}		MamCI	
	Valoare	Rang	Valoare	Rang	Valoare	Rang
1. Agricultură	2,0770	9	1,8719	8	1,7953	6
2. Industria extractivă	2,9737	3	2,3754	4	2,2385	3
3. Ind. prod. bunuri de consum tradiționale	2,7160	5	2,4057	3	2,2311	4
4. Ind. prod. bunuri intermediare	3,1937	2	2,6074	2	2,3692	2
5. Ind. prod. bunuri de echipament	2,8594	4	2,3158	5	2,0539	5
6. Energie, gaz, apă	3,2688	1	2,6896	1	2,5586	1
7. Construcții	2,5181	6	2,1289	6	1,5260	11
8. Comerț-hoteluri-restaurante	1,9078	11	1,7196	11	1,6101	10
9. Transporturi - comunicații	2,0616	10	1,7808	10	1,6616	9
10. Servicii financiare și ptr. întreprinderi	2,2146	7	1,9397	7	1,7893	7
11. Servicii sociale	2,2075	8	1,7906	9	1,7676	8

Calculat după INS - Conturile Naționale, 1997 - 1999.

MamCT = multiplicatorul în amonte aferent cererii totale; MamCII^{Nc} = multiplicatorul în amonte aferent cererii interne și importului necompetitiv; MamCI = multiplicatorul în amonte aferent cererii interne

Calculul multiplicatorilor în amonte, ai cererii totale aferenți anului 1999 (tabelul nr. 17) arată că valorile cele mai mari se întâlneau în producerea de utilități (3,2688), industria producătoare de bunuri intermediare (3,1937) și industria extractivă (2,9737). În celelalte două grupări de subramuri ale industriei prelucrătoare și construcții, mărimea multiplicatorilor în amonte este cuprinsă între 2,5181 și 2,8594. Agriculturii și serviciilor le sunt caracteristice cele mai scăzute valori ale multiplicatorilor în amonte, respectiv între 1,9078 și 2,2146.

Determinarea multiplicatorilor în amonte aferenți cererii interne și importului necompetitiv, pe de o parte,

și cererii interne, pe de altă parte, nu duce la modificări majore în ierarhia ramurilor. Cele 5 grupări ale subramurilor industriei ocupă primele locuri, ceea ce constituie încă o dovadă a capacitatii sporite de antrenare a activității economice pe care o are această ramură.

Diferențele dintre cele trei tipuri de multiplicatori oferă informații referitoare la intensitatea efectelor de antrenare a importurilor (pe total și pe cele două mari categorii) generate de creșterea cu o unitate a valorii adăugate. Se observă că modificarea valorii adăugate are un impact mai puternic asupra importurilor competitive decât asupra importurilor necompetitive în toate ramurile, cu excepția construcțiilor (tabelul nr. 18).

Tabelul nr. 18

Diferențe ale valorilor diferitelor tipuri de multiplicatori în amonte, pe ramuri, în 1999

- % -

Ramura	MamCT - MamCIINc	MamCIINc - MamCI	MamCT - MamCI
1. Agricultură	0,2051	0,0766	0,2817
2. Industria extractivă	0,5983	0,1369	0,7352
3. Ind. prod. bunuri de consum tradiționale	0,3103	0,1746	0,4849
4. Ind. prod. bunuri intermediare	0,5863	0,2382	0,8245
5. Ind. prod. bunuri de echipament	0,5436	0,2169	0,8055
6. Energie, gaz, apă	0,5792	0,1310	0,7102
7. Construcții	0,3892	0,6029	0,9921
8. Comerț - hoteluri - restaurante	0,1882	0,1095	0,2977
9. Transporturi - comunicații	0,2808	0,1192	0,4000
10. Servicii financiare și ptr. întreprinderi	0,2749	0,1504	0,4253
11. Servicii sociale	0,4169	0,0230	0,4399

Calculat după INS - Conturile Naționale, 1997 - 1999.

MamCT = multiplicatorul în amonte aferent cererii totale; MamCIINc = multiplicatorul în amonte aferent cererii interne și importului necompetitiv; MamCI = multiplicatorul în amonte aferent cererii interne

Multiplicatorii în aval aferenți anului 1999 au valori cuprinse între 1,1767 în cazul serviciilor sociale și 2,8927 în

cazul producerii de utilități (tabelul nr. 19). Mărimea respectivelui indicator este dependentă de caracteristicile ramurilor.

Astfel, ramurile preponderent intermedieare (industria extractivă, industria producătoare de bunuri intermediare, producerea de utilități, agricultura și transporturile-telecomunicațiile) înregistrează

valori ridicate ale multiplicatorului. În schimb, în ramurile preponderent finale, mărimea indicatorului menționat anterior este relativ scăzută, fiind cuprinsă între 1,1767 și 1,6515.

Tabelul nr. 19

**Valoarea multiplicatorilor în aval și descompunerea
pe factori de influență în anul 1999**

- % -

Ramură	Valoare totală multiplicator în aval	Valoare multiplicator aval prod. internă	Valoare multiplicator import total	Import necompetitiv	Import competitiv
1. Agricultură	1,8570	1,8281	0,0289	0,0176	0,0011
2. Industria extractivă	2,5834	2,0500	0,5334	0,5334	0,0000
3. Ind. prod. bunuri de consum tradiț.	1,4694	1,2073	0,2621	0,1164	0,1457
4. Ind. prod. bunuri intermediare	2,0803	1,5299	0,5504	0,2652	0,2852
5. Ind. prod. bunuri de echipament	1,6515	1,0419	0,6096	0,3781	0,2315
6. Energie, gaz, apă	2,8927	2,8559	0,0368	0,0368	0,0000
7. Construcții	1,2809	1,2764	0,0045	0,0020	0,0025
8. Comerț - hoteluri - restaurante	1,3897	1,3850	0,0047	0,0016	0,0031
9. Transporturi - comunicații	1,9418	1,7124	0,2294	0,1147	0,1147
10. Servicii financiare și ptr. întrepr.	1,5585	1,4431	0,1154	0,0592	0,0562
11. Servicii sociale	1,1767	1,1733	0,0034	0,0017	0,0017

Calculat după CNS - Conturile Naționale, 1997 - 1999.

Gradul diferit de penetrare a importurilor face ca efectul de stimulare a cererii pentru produse și servicii achiziționate din străinătate, generat de un impuls unitar al cererii finale, să fie de peste 50% în industria extractivă, industria producătoare de bunuri intermediare și industria producătoare de bunuri de echipament. Valori mai mici de 12% al multiplicatorului în aval al importului se întâlnesc în agricultură, producerea de utilități, construcții și sectorul de servicii, cu excepția transporturilor și comunicațiilor. Pe o poziție intermediară se află industria producătoare de bunuri de consum cu 26,21% și transporturile și telecomunicațiile cu 22,94%.

În aceste condiții, comparativ cu valoarea totală a multiplicatorului în aval,

ierarhia multiplicatorilor în aval a producției interne se modifică într-o măsură însemnată. Astfel primele două poziții continuă să fie deținute de producerea de utilități și industria extractivă.

În schimb, în grupele de subramuri componente ale industriei prelucrătoare se reduce sensibil valoarea multiplicatorului, ceea ce face ca locurile ocupate să fie modeste, respectiv locul 5 pentru industria producătoare de bunuri intermediare, locul 9 pentru industria producătoare de bunuri de consum și locul 11 pentru industria producătoare de bunuri de echipament. În acest fel, se reflectă faptul că în condițiile unei ponderi ridicate a importurilor creșterea cererii, inclusiv a exportului, nu are efecte sensibile asupra stimulării acti-

vității respectivelor ramuri economice. Totodată, în cazul ramurilor cu înalt nivel tehnologic o pondere ridicată a importurilor are un efect bivalent. Pe de o parte, reprezintă un sprijin în menținerea contactului cu cele mai recente cuceriri ale progresului tehnologic și creșterea competitivității produselor fabricate. Pe de altă parte, creșterea peste un anumit prag a importurilor se poate constitui ca un factor de blocaj al dezvoltării economice, datorită scăderii drastice a efectelor de antrenare și a dizolvării stimulentelor pentru inovarea tehnologică națională.

Pe baza multiplicatorilor în aval, se poate calcula valoarea exportului indirect și cea a exportului total, respectiv suma dintre exportul direct și exportul indirect. Estimările bazate pe modelul cu 11 ramuri utilizat anterior arată că exportul indirect reprezintă 109,1% din exportul direct (tabelul nr. 20). Pe

ramuri, raportul dintre exportul indirect și exportul direct variază în limite foarte largi. Astfel, industria prelucrătoare care contribuia cu 79,5% la exportul direct, îi corespunde un export indirect, echivalent cu 31,7% din exportul direct. Pe grupe de subramuri raportul export indirect /export direct era de 24,9% în industria producătoare de bunuri de consum, de 69,1% în industria producătoare de bunuri intermediare și de 41,2% în industria producătoare de bunuri de echipament. În celealte ramuri exportul indirect este mai mare decât exportul direct, respectiv de peste 1,3 ori în serviciile pentru întreprinderi, de peste 1,5 ori în transporturi - comuni-cații, de 3 ori în serviciile sociale, de peste 3,7 ori în industria extractivă, de peste 4,7 ori în agricultură, de 5,5 ori în construcții, de circa 21,9 ori în producerea de utilități și de 39 ori în comerț-hoteluri-restaurante.

Tabelul nr. 20

**Distribuția pe ramuri a exportului direct și indirect,
comparativ cu exportul total direct**

- % -

Ramura	Distribuția exportului			Export indirect/ Export direct
	Direct	Indirect	Total	
1. Agricultură	4,1	19,4	23,5	473,3
2. Industria extractivă	4,0	15,1	19,1	377,5
3. Ind. prod. bunuri de consum tradiț.	41,8	10,4	52,2	24,9
4. Ind. prod. bunuri intermediare	20,7	14,3	35,0	69,1
5. Ind. prod. bunuri de echipament	17,0	7,0	24,0	41,2
6. Energie, gaz, apă	0,9	19,7	20,6	2188,9
7. Construcții	0,4	2,2	2,6	550,0
8. Comerț - hoteluri - restaurante	0,1	3,9	4,0	3900,0
9. Transporturi - comuni-cații	6,6	10,3	16,9	156,1
10. Servicii financiare și ptr. întrepr.	3,8	5,0	8,8	131,6
11. Servicii sociale	0,6	1,8	2,4	300,0
TOTAL	100,0	109,1	209,1	109,1

Calculat după CNS - Conturile Naționale, 1997 - 1999.

N.B. - Corecția teritorială a fost, din necesități de calcul, distribuită în mod proporțional în cadrul celor 11 ramuri.

Având în vedere exportul total și gradul de penetrare a importului, se poate determina exportul real ca diferență între exportul direct și exportul cumulat la nivel de ramură și economie națională. În anul 1999 importurile cumulate necesare pentru

realizarea exportului pot fi estimate la 32,9% din totalul exportului direct, importurile necompetitive reprezentând 19% iar cele competitive 13,9% (tabelul nr. 21). Se observă că în toate ramurile exportul direct depășește importul cumulat, desigur în proporții diferite.

Tabelul nr. 21

**Repartizarea pe ramuri a exportului real comparativ
cu exportul direct**

Ramura	Export direct	Import cumulat total	Import necompetitiv	Import competitiv	Export real	- % -
1. Agricultură	4,1	0,4	0,2	0,2	3,7	
2. Industria extractivă	4,0	3,9	3,9	0,0	0,1	
3. Ind. prod. bunuri de consum tradiț.	41,8	7,5	3,3	4,2	34,3	
4. Ind. prod. bunuri intermediare	20,7	9,3	4,5	4,8	11,4	
5. Ind. prod. bunuri de echipament	17,0	8,9	5,5	3,4	8,1	
6. Energie, gaz, apă	0,9	0,3	0,3	0,0	0,6	
7. Construcții	0,4	0,0*	0,0*	0,0*	0,4	
8. Comerț - hoteluri - restaurante	0,1	0,0*	0,0*	0,0*	0,1	
9. Transporturi - comunicații	6,6	2,0	1,0	1,0	6,4	
10. Servicii financiare și ptr. întrepr.	3,8	0,6	0,3	0,3	3,2	
11. Servicii sociale	0,6	0,0	0,0	0,0	0,6	
TOTAL	100,0	32,9	19,0	13,9	67,1	

Calculat după Conturile Naționale, 1989 - 1991 și 1997 - 1999.

* - ponderi mai mici de 0,1% în exportul direct total.

Astfel exportul real reprezintă 90,2% din exportul direct în agricultură, 2,5% în industria extractivă, 82,1% în industria producătoare de bunuri de consum, 55,1% în industria producătoare de bunuri intermediare, 47,6% în industria producătoare de bunuri de echipament, 66,7% în producerea de utilități, 97% în transporturi - comunicații, 84,2% în servicii finanțier bancare și pentru întreprinderi.

5. Scurte concluzii

Analiza corelațiilor dintre exporturi, importuri și producția națională relevă faptul că, pe parcursul procesului de transformare, s-a manifestat un blocaj al cererii interne, concomitent cu creș-

terea gradului de deschidere a economiei către fluxurile internaționale de bunuri, servicii și capital. În acest context, s-au manifestat o serie de neajunsuri în adaptarea ofertei naționale de bunuri și servicii la noile realități. Din acest motiv balanța comercială a fost în permanență deficitară. Pe ansamblul perioadei 1989-2001 se poate aprecia că exporturile nete au determinat reducerea cu 9,4 p.p. a nivelului PIB. De cele mai multe ori, măsurile de simulare a creșterii PIB au condus la agravarea deficitului balanței comerciale. În fapt, o creștere economică bazată realmente pe exporturi nu s-a înregistrat decât în perioada 1993-1994.

Distribuția pe ramuri a exportului relevă puternica dependență a exportului de importurile de completare și ponderea ridicată deținută de ramurile cu un nivel tehnic redus. Astfel, se reflectă existența unor rămâneri în urmă în ceea ce privește asimilarea de noi tehnologii în cadrul aparatului productiv care se constituie ca o premişă a creșterii competitivității și implicit ca un stimulent al exportului net.

Creșterea gradului de penetrare a importului a determinat o diminuare semnificativă a efectelor de antrenare a exportului, mai cu seamă în industria prelucrătoare, în construcții, producția de utilaje și industria extractivă. Estimările efectuate pe parcursul lucrării relevă faptul că, în diminuarea efectelor de antrenare generate de exporturi, importul necompetitiv joacă

un rol important.

Calculul exportului indirect arată că acesta depășește cu 9% exportul direct la nivel național. Privit prin prisma exportului total (direct și indirect) contribuția ramurilor apare mai echilibrată. Se diminuează ponderea industriei prelucrătoare și crește semnificativ ponderea agriculturii, industriei extractive și a producerii de utilități.

Cuantificarea exportului real (export direct - import cumulat) relevă ponderea ridicată a importurilor reexportate (circa o treime) ceea ce relevă încă o dată puternica dependență a dezvoltării exporturilor nu numai de expansiunea cererii pe plan internațional ci și de existența unor bune relații de cooperare cu furnizorii externi de piese și componente pentru bunurile și serviciile comercializate pe piața externă.